

La base de dades *Antics posseïdors* de la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona

ISABEL ASTALS, MARINA RUIZ, NEUS VERGER

Biblioteca de Reserva
Universitat de Barcelona

isabelastals@ub.edu, marinaruiz@ub.edu, nverger@ub.edu

Opcions

Imprimir

Recomanar

Citació

Estadístiques

<meta />
Metadades

Similars

Resum [[Abstract](#)] [[Resumen](#)]

La ressenya presenta la base de dades *Antics posseïdors* que ha posat en marxa la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona. La part introductòria vol ser un recorregut per les iniciatives que, en àmbit europeu, s'han dut a terme recentment en el camp de les procedències en col·leccions patrimonials, tot posant de manifest l'oportunitat, en aquest context, d'endegar el nostre projecte. A continuació es resum el tractament que han tingut les informacions de procedència al llarg de la vida del catàleg en línia de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. El nucli de la ressenya, dedicat a l'estructura i el funcionament de la base de dades, presenta igualment el tractament que reben les informacions referents a procedències al registre bibliogràfic.

Petrus Michael Carbonellus Serenissimi domini Regis scriba, ac tenens claves Regii Archiui Barcinonae, huiusmodi libros, siue Opera Senecae comparauit bibliopola Antonio Ramundo Corrons mediante, scilicet die presenti ^{xvi} mensis Septembris anno salutis M^o.cccc^o.Lxxvii^o praetio exoluto. Et postea eos ligari & miniari fecit dictus Carbonellus maiore multo pretio, quod non exoluerat de seu pro ipsis libris, quod etiam fuit exolutum Deo gratias & sacratissimae semper virgini Mariae matri domini nostri Jesu Christi & etiam cunctis caelestis patriae ciuibus. Amen. Verum hoc anno salutis M^o.D.xi^o. volui et reuolui hunc codicem et ipsum inueni deturpatum et male tractatum in aliquibus eius partibus seu foliis. Quis stultus fecerit nescio. Se tempus Deus mihi dederit reparabo, posteaquam nullus huius Coenobij frater reparare voluit eum sua desidia.¹

Aquesta [nota](#) escrita per Pere Miquel Carbonell a l'últim full de l'[incunable 4](#) conservat a la [Biblioteca de Reserva](#) de la Universitat de Barcelona probablement ens diu més sobre l'amor pels llibres de qui fou escrivà i arxiver reial de Joan II que no pas els textos acadèmics publicats sobre ell. A la vegada, és un testimoni de primera mà sobre el comerç del llibre a la Catalunya de finals del segle XV i sobre la pràctica d'il·luminar i enquadrar la còpia un cop efectuada la venda, i en un lloc distant d'on es va produir, ja que es tracta d'un llibre imprès a Nàpols. Els suggeriments, però, no s'acaben aquí, atès que ens informa igualment de la poca cura que dispensava una biblioteca com la del [convent de Sant Francesc d'Assís de Barcelona](#), al qual es va donar l'incunable, a una còpia tan ricament il·luminada, la qual cosa ens pot fer pensar en un interès exclusiu, per part dels monjos, pel text i en una indiferència significativa envers el seu "embolcall".

Notes d'aquest gènere, així com altres marques de naturalesa diferent presents en els llibres, que són d'aquesta manera identificats i elevats a la categoria de "còpia individual",

han estat objecte, els últims anys, de l'interès de bibliotecaris i investigadors. Es tracta d'informacions extraordinàriament valuoses, ja que proporcionen dades precises sobre la història de la lectura, pública i privada, és a dir, dels gustos culturals d'una època, sobre la història de les biblioteques i sobre el comerç del llibre.

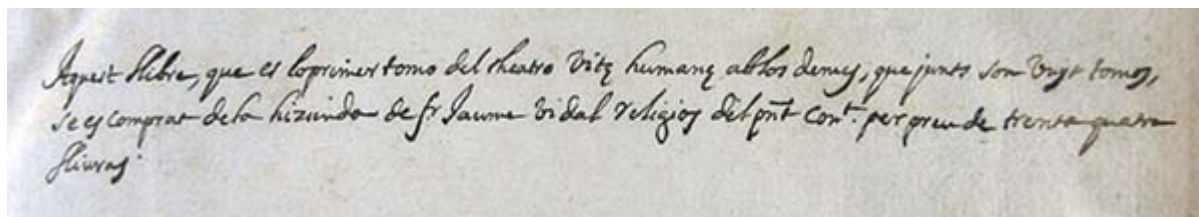

Fig. 1. Nota de compra manuscrita de Jaume Vidal, frare agustí del convent de Sant Agustí de Barcelona²

Prova d'això són l'aparició de literatura sobre procedències (Pearson, 1997; Baurmeister, 1997; Pearson, 1998; Navarro Bonilla, 2003; Martín Abad, 2003; Shaw, 2005; Shaw, 2007; Lundy, 2008; Pearson, 2008; Sherman, 2008) i l'espai que hi dedica el [Consortium of European Research Libraries](#) (CERL) a les seves pàgines; l'elaboració del thesaurus *Provenance evidence terms* per part de la [Rare Books and Manuscript Section](#) de l'American Library Association, i les especificacions referents a procedències que la mateixa associació ha recollit a la *Descriptive cataloging of rare materials* (Association of College and Research Libraries, 2007), així com els apèndixs que hi dedica el [Rare Books Group](#) de la Library Association britànica. Al continent, mereixen atenció especial la base de dades [Provenance des livres anciens](#), de la Bibliothèque municipale de Lió, i el portal mantingut per l'[Herzogin Anna Amalia Bibliothek](#) (Weimar). Una altra mostra de la vitalitat d'aquesta nova disciplina és la celebració, l'agost del 2009, a Munic, com a satèl·lit del congrés de l'IFLA del mateix any, d'unes conferències sota el títol "[Early Printed books as Material Objects](#)". D'altra banda, resulta particularment útil la publicació *Provenienze* (Cestelli; Gonzo, 2009) impulsada per un grup de treball format per bibliotecaris italians en què, de forma perfectament estructurada i detallada, s'ofereix una proposta de tractament d'aquesta informació en el context d'un catàleg. En un pla ja plenament pràctic, diverses biblioteques europees custòdies de col·leccions històriques han posat en marxa projectes sobre procedències que es recullen al web del CERL, on és present també la base de dades [Antics posseïdors](#) de la Universitat de Barcelona.

Tampoc no es pot deixar de citar la tendència creixent entre els investigadors d'estudiar els senyals identificatius de cada una de les còpies supervivents d'una determinada edició. Peter Burke s'hi dedica parcialment en el seu clàssic *The fortunes of the Courtier* (1995). Més específicament, Femke Molekamp (2006) investiga el paratext, les marques de propietat i l'enquadrada dels exemplars de la Bíblia de Ginebra custodiats a la British Library i Owen Gingerich (2002), les còpies existents de les dues primeres edicions del *De revolutionibus* de Copèrnic, la qual cosa li permet demostrar no només la rapidesa amb què s'escamparen les idees de l'astrònom, sinó també la recepció per part dels científics contemporanis.

Fig. 2. Escut heràldic de Jaume Ramon Vila, prevere

A l'Estat destaquen les iniciatives de la [Real Biblioteca](#), de la [Universidad Complutense](#) (Santos Aramburo; Torres Santo Domingo, 2004, p. 265-286) i de la [Universidad de Salamanca](#), i no deixa de ser significatiu que un organisme com Rebiun hagi elaborat unes recomanacions sobre antics posseïdors en un document actualment no consultable en línia. Per la seva banda, la Subdirecció General de Coordinació Bibliotecària fa esment, encara que de manera molt sumària, a la inclusió d'informacions sobre procedències en el Catálogo Colectivo de Patrimonio Bibliográfico Español (CCPB) en un article en què es fa balanç i s'apunten perspectives d'aquest important recurs (Carrato Mena, 2006).

A Catalunya, el camp de les procedències en el marc del patrimoni librari roman encara poc explorat com a objecte d'estudi i poc explotat des del punt de vista bibliogràfic. El Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic Català (CCPBC) consigna les dades de procedència de cada exemplar a l'etiqueta local 993, un camp de text lliure, sense oferir-ne transcripcions, sinó formes normalitzades dels noms. Aquesta opció, malgrat que meritòria, es veu fortament supeditada a la poca fiabilitat de la cerca per paraula clau, tant des de la perspectiva del catalogador com la de l'usuari. Per contra, la Biblioteca de Catalunya inclou la informació sobre els antics propietaris únicament en el camp "nota pública" del registre d'exemplar amb la transcripció lloable de les marques. Es tracta, però, d'una pràctica catalogràfica que, en certa manera, "oculta" les característiques de la còpia, ja que la presència en el registre d'exemplar impedeix fins i tot la cerca per paraula clau.

En aquest context, quan la Biblioteca de Reserva va veure la necessitat de fer més visible la informació sobre procedències i en la mesura del possible més recercable, van sorgir una sèrie de qüestions primordials a què aquesta ressenya mirarà de donar una resposta, encara que sigui parcial.

1. Atesa la naturalesa de la nostra col·lecció, resultaria útil la creació d'una base de dades de marques de propietat que, tot partint del catàleg, n'inclogués imatges?
2. Què s'entén per *marca de propietat*? Entren clarament dins d'aquesta categoria els ex-libris, els segells, els escuts heràldics, però els prestatges de les biblioteques amaguen altres testimonis com ara les antigues signatures topogràfiques, notes de

compra, notes *ad usum*, glosses, proves cal·ligràfiques, notes de censura, etc., que constitueixen també senyals identificatius de la història d'un exemplar donat.

3. Quines d'aquestes dades es registrarien al registre bibliogràfic i quines a la base de dades?, de quina forma?, quines haurien de ser susceptibles de ser recuperades?
4. Caldria consignar tots els antics posseïdors, fins i tot la infinitat de personatges dels quals només se sap el nom i el cognom, com ara els estudiants que apareixen a la nodrida col·lecció de gramàtiques setcentistes impreses a Barcelona custodiades a la nostra Biblioteca?
5. N'hi hauria prou amb la nostra formació en llibre antic per poder identificar i transcriure acuradament les múltiples marques de propietat presents a la col·lecció patrimonial? Justificarien els beneficis de la nova informació l'alentiment en les tasques de catalogació?

La gran majoria de llibres del fons antic de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (Verger, 2008) prové dels antics convents barcelonins expropiats per les lleis desamortitzadores del primer terç del segle XIX. La reconstrucció de les seves riques biblioteques només es pot plantejar a partir de les marques de propietat i dels catàlegs manuscrits, la majoria dels quals es conserven a la nostra Biblioteca. Cal dir que s'està parlant d'una trentena de convents pertanyents a nombrosos ordes religiosos, amb uns fons bibliogràfics riquíssims en les principals disciplines, alguns dels quals van esdevenir importants centres de cultura oberts a la ciutat.

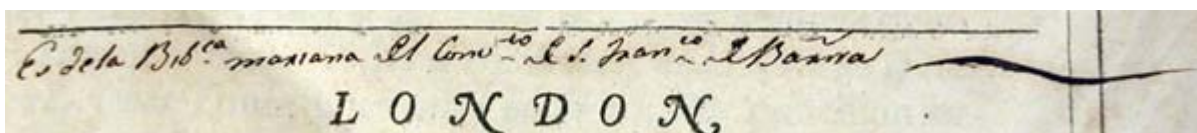

Fig. 3. Ex-libris manuscrit de la Biblioteca Mariana del convent de Sant Francesc d'Assís de Barcelona

Es tracta d'un fons en què les procedències institucionals i les procedències personals es barregen, atès que biblioteques particulars senceres es van donar als convents. La reconstrucció d'aquestes col·leccions privades ens permetrà entendre millor els interessos i camps d'estudi dels propietaris, alguns figures rellevants de la història cultural i política del nostre país, com el mateix Pere Miquel Carbonell o bé [Josep Jeroni Besora](#). Ens han pervingut igualment els fons de les biblioteques d'altres institucions. Un exemple rellevant és el de la biblioteca de la [Universitat de Cervera](#), els llibres de la qual es van repartir entre la restaurada de Barcelona i el Col·legi Superior de Lleida en ser suprimida el 1836.

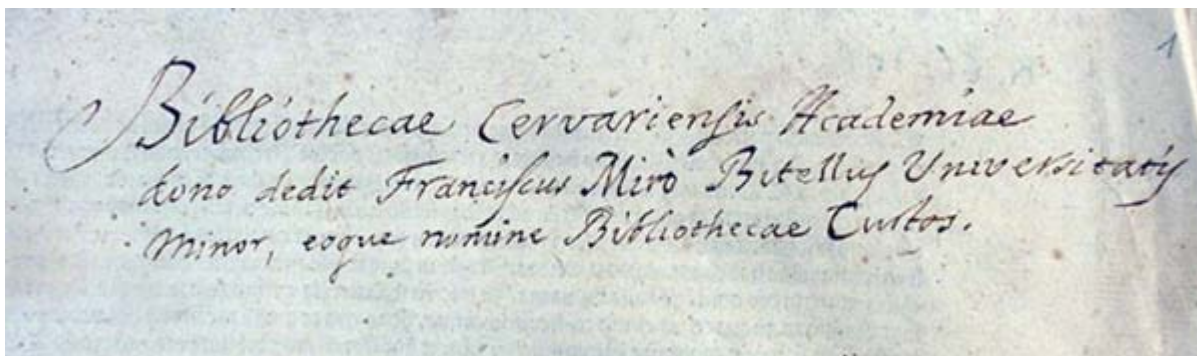

Fig. 4. Ex dono manuscrit de Franciscus Miro, bidell de la Universitat de Cervera

En definitiva, es tracta d'una col·lecció compacta, malgrat els orígens. Si bé és cert que a l'inici es va veure disminuïda per decisions poc afortunades, com la venda de duplicats i triplicats i l'eliminació de volums que es van considerar irrecuperables a causa de l'estat en

què es trobaven, no s'ha vist incrementada substancialment per donacions o compres, ni tampoc s'hi van dur a terme polítiques de desmembrament de facticis, pràctica habitual a altres biblioteques durant el segle XIX.

Els precedents de la base de dades tenen un origen força antic. Amb el primer sistema informatitzat del catàleg de la Universitat de Barcelona anomenat Figaro, els anys vuitanta, la informació de les marques de propietat no només s'inclouïa a l'etiqueta pròpia de les característiques de l'exemplar, sinó que es redactava una entrada secundària normalitzada dels antics posseïdors, que disposaven també del seu índex.

Amb el sistema successiu, VTLS, la possibilitat de crear un índex separat de posseïdors va desaparèixer, per la qual cosa la informació només va poder mantenir-se en l'etiqueta 949 de característiques de l'exemplar, en forma de text lliure.

L'arribada del sistema actual Millennium, més flexible que el predecessor, va permetre la consideració de crear registres d'autoritat (a partir d'ara RA) i entrades secundàries d'antics posseïdors que es reflectirien en l'índex general. A la vegada, es va mantenir el camp local 949 per consignar tot allò que fa referència a l'exemplar.

L'esbós de la base de dades i del tractament dels antics posseïdors al catàleg es va fer paral·lelament a l'elaboració d'un pòster que vam presentar al congrés general de l'IFLA del 2009 amb el títol *Towards a provenance database in the historic collection of the Library of the University of Barcelona* (Rueda; Ruiz Fargas, 2009).³

Cal dir que en un primer estadi va ser imprescindible la col·laboració de la Unitat de Procés Tècnic del CRAI de la Universitat de Barcelona per establir quins camps i subcamps MARC21 s'emprarien per a la redacció dels RA, de les entrades secundàries i de l'etiqueta local 949. Pel que fa a aquest punt, fou interessant confrontar les solucions adoptades amb les propostes fetes per Tony Curwen i Gunilla Jonsson (Curwen; Jonsson, 2007) en el pioner article publicat pel CERL sobre la consignació de dades referents a procedències en catàlegs en línia.

Entre l'inici de redacció dels RA d'antics posseïdors, el març del 2009, i l'obertura en línia de la base de dades, el mes d'octubre del mateix any, es van consolidar les pràctiques referents a les marques de propietat d'aquesta forma: per una banda, suposen una tasca de caire retrospectiu, que consisteix, tot partint de l'etiqueta 949, en la creació de llistes de registres bibliogràfics amb un mateix posseïdor ja normalitzat als quals, mitjançant actualitzacions globals, s'integren les secundàries pertinents. Els convents de Barcelona, per exemple, han rebut una dedicació especial i ben aviat estaran recollits a la base de dades. A tall d'exemple, i per citar-ne els més rics, el de Santa Caterina registra 4.286 documents; la Biblioteca Mariana de Sant Francesc d'Assís, 2.817; Sant Francesc de Paula, 1.420, i Sant Josep 1.332. Per l'altra, representen una tasca integrada en la catalogació corrent, actualment consagrada gairebé exclusivament als impresos del XVI i del XVII no sortits de premses espanyoles.

Fig. 5. Segell del convent de Santa Eulàlia de Barcelona

La base de dades *Antics posseïdors*, germana de la base [Marques d'impressors](#), creada i mantinguda igualment per la Biblioteca de Reserva, amb què comparteix disseny i estructura, inclou una pàgina d'inici amb una breu explicació sobre la naturalesa i el funcionament. D'altra banda, des de les pestanyes respectives s'accedeix a la pàgina de cerca i a la de bibliografia. L'existència d'altres projectes sobre antics posseïdors en col·leccions bibliogràfiques d'arreu del món ens ha impulsat a oferir no només les pàgines d'inici i de cerca en castellà i en anglès, sinó també les categories d'individus i els tipus de marca, que es veurà més endavant.

El funcionament dels *Antics posseïdors* té com a eix principal els RA de posseïdors que s'elaboren al catàleg Millennium i que setmanalment es transporten a la base de dades, que en registra els diferents camps i els posa a l'abast.

Tot seguit es detalla cada camp MARC21 inclòs en els RA Millennium i l'aplicació a la base de dades, i se n'ofereix un exemple:

092: POSS, camp local a partir del qual s'extreuen els RA que s'abocaran a la base de dades

100/110: Posseïdor

400/410: Nom alternatiu

500/510: Vegeu també

667: Nota d'ús intern

670: Font, citació dels repertoris de forma abreujada que es troben a la bibliografia

675: Repertoris generals en què no s'ha trobat la informació

678(R): Nota històrica i biogràfica

856 41 |z Tipus de marca: (*en català*)|x Tipus spa.: (*en castellà*)|x Tipus eng.: (*en anglès*)|z Descripció/Transcripció |z Datació |3p |u Adreça de la imatge del context de la marca |3m|u Adreça de la imatge del detall de la marca |x RB: (número del registre bibliogràfic de Millennium en què es registra l'exemplar que recull la marca)

899: AC, etiqueta local, si el posseïdor pertany a l'àmbit català.

922: Lloc, utilitzat únicament en el cas d'institucions religioses, d'ensenyament o de qualsevol altre tipus

927 (R): Categoria: (*en català*)|x Categoria spa.: (*en castellà*)|x Categoria eng.: (*en anglès*)

Tant per a les categories, que indiquen el perfil professional o l'orde religiós del posseïdor, com per als tipus de marca hi ha un vocabulari controlat intern. Seria desitjable integrar un tesaurus a la base de dades, però de moment aquesta opció s'ha revelat impracticable. Per contra, cal dir que la possibilitat d'agrupar i cercar posseïdors per categories constitueix una peculiaritat única dins l'àmbit de les bases de dades de procedències.

CAPÇALERA 00000nz 2200121n 4500

008 090609 | acznna|bn |n aaa d

040 ES-BaUB|bcat|cES-BaUB

092 POSS.

100 1 Rossell, Carles Vicenç,|ds. XVIII

667 En ocasions el trobem únicament amb la signatura "Rossell"

670 BC/A, 11 jun. 2009|b(enc.: Rossell, Carles Vicenç

670 Calbet i Camarasa, 1981-1983|bv. 3, p. 57 (Rossell, Carles Vicenç)

856 41 |zTipus de marca: Signatures manuscrites|xTipus spa.: Firmas manuscritas|xTipus eng.: Manuscript signatures |zDescripció/Transcripció: Dr. Carlos Rossell|zDatació: S. XVIII|3p|uhttp://www.bib.ub.edu/fileadmin/imatges/possessors/12185140ap.jpg|3m|uhttp://www.bib.ub.edu/fileadmin/imatges/possessors/12185140am.jpg|xRB: b18797611

856 41 |zTipus de marca: Encuadernacions|xTipus spa.: Encuadernaciones|xTipus eng.: Bindings|zDescripció/ Transcripció: Plena pell d'època marró, llom amb nervis,

teixell i daurats|zDatació: S. XVIII|3m|uhttp://
 www.bib.ub.edu/fileadmin/imatges/possessors/12185140bm.jpg |xRB: b18797611
 899 AC
 909 04
 927 Metges|xCategoria spa.: Médicos|xCategoria eng.: Doctors

L'objectiu principal del mòdul de cerca és constituir una eina útil, fidel i àgil per estudiar les procedències de la nostra col·lecció, i s'estructura en els índexs següents que, com ja s'ha dit, corresponen als diversos camps dels RA:

Fig. 6. Pàgina principal de la base de dades *Antics posseïdors* del CRAI de la Universitat de Barcelona

La cerca "Posseïdor" treu la informació de les etiquetes 1xx, 4xx i 5xx dels RA de Millennium.

La resta de cerques, excepte "Paraula clau", que agafa la informació de qualsevol lloc dels RA, extreuen la informació dels homònims dels RA de Millennium.

Els registres que es visualitzen un cop feta la cerca tenen aquesta presentació (s'han exclòs les imatges):

Consulta al catàleg	
Posseïdor	Bonet, Joan, 1621-1691
Nom alternatiu	<i>Bonet, Joan, (O.C.D.), 1621-1691</i>
Font	BC/A, 13 nov. 2009
Font	GEC (en línia)

Font	Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya, 1998-:
Nota històrica i biogràfica	Escriptor i carmelita descalç a Olot (1636), fou definidor de la província, mestre de novicis al convent de Barcelona i comissari del terç orde de la mateixa ciutat. Publicà, entre altres obres, <i>Jardín del Carmelo</i> (1660).
Nota històrica i biogràfica	Carmelitans Descalços
Tipus de marca	Ex-libris manuscrits
Descripció/ Transcripció	Ad usum F[ratris] Joannis Bonet Carm[elitae]
Descripció/ Transcripció	S. XVII
RB. Millennium	Registre bibliogràfic

Taula 1. Registre de la base de dades

L'enllaç a la Consulta al catàleg a la part superior del registre porta a l'índex d'autors del catàleg Millennium on es troba l'entrada de posseïdor, que ens oferirà la llista completa dels exemplars localitzats fins al moment que duen la marca d'aquella persona o entitat. Els enllaços permeten accedir a la totalitat de registres amb una mateixa categoria o un mateix tipus de marca. L'enllaç final Registre bibliogràfic porta al registre bibliogràfic que recull l'exemplar on es troba la marca.

Sovint d'un únic posseïdor es troben diversos tipus de marca, o bé d'un mateix tipus però en variants significatives. En aquest cas es consignen les diferents marques amb les imatges respectives.

Per donar una idea del ritme de creixement de la base de dades, el mes d'octubre del 2009 hi havia 43 registres d'antics posseïdors i 85 imatges i el mes de gener del 2010 n'hi ha 94 i 202, respectivament.

Pel que fa als registres bibliogràfics, hi ha dos camps on es registra l'antic posseïdor: l'etiqueta 949 dedicada a l'exemplar i l'entrada secundària 7xx.

El camp 949, etiqueta local, és on s'ofereixen les característiques de l'exemplar, amb informació sobre l'enquadrernació, l'estat físic, les marques de propietat, les notes de censura i les antigues signatures topogràfiques, per citar-ne la més habitual. Aquí la marca de propietat és transcrita o descrita i datada, com a mínim de forma aproximada i sempre que això sigui possible. S'ha considerat imprescindible l'establiment d'una sèrie de pautes per a la redacció d'aquest camp, on es reuneixen múltiples dades i on és fàcil caure en la desestructuració.

Un exemple:

0700|cXVII-8263.|f Enq. perg. solta, 35 cm., forats d'insectes, acidesa, taques d'humitat, port. amb l'escut episcopal retallat, ex-l. ms. a f. de guarda ant.: "de carmelitas descalzos de nuestra Señora de gracia" (s. XVIII), ex-l. ms. a port.: "Del con[ven]to de N[uest]ra S[e]ñor]a de Gracia de Carmelitas Descalzos extra Muros de la Ciudad de Bar[celo]na (s. XVII) (V. 5).|sSignatura antiga: 267/1/5

El camp 7xx del registre bibliogràfic recull l'entrada secundària del posseïdor. S'hi afegeix un |g(ant. pos.) i un |3 amb les signatures topogràfiques dels exemplars en què es troba aquell posseïdor. Aquests subcamps permeten discriminar ràpidament els autors dels antics

posseïdors i localitzar amb facilitat la còpia que ens interessa, respectivament, ja que aproximadament en un 70 % dels casos els registres bibliogràfics inclouen més d'un exemplar.

Ara fa aproximadament un any es va decidir treballar amb més profunditat la qüestió dels antics posseïdors. Al llarg d'aquests mesos s'ha pogut comprovar que l'estudi i la identificació de les marques de propietat es distingeix per la multidisciplinarietat, atès que hi conflueixen competències paleogràfiques, històriques, lingüístiques i, òbviament, bibliogràfiques, reforçades i afinades per l'experiència diària amb els documents. A això cal afegir-hi la necessitat i el benefici de treballar conjuntament amb investigadors, ja siguin filòlegs o historiadors, per interpretar correctament les marques especialment complexes.

Des d'un punt de vista purament tècnic, la normalització i la indexació en el catàleg en línia de la informació específica de l'exemplar i dels antics posseïdors ens permet treballar amb confiança, flexibilitat i rigor un aspecte al qual es volia donar una major visibilitat des de feia temps.

Es pot dir que la base de dades *Antics posseïdors*, en les actuals dimensions i prestacions, ja dona resposta a aquest antic propòsit en haver esdevingut una eina de treball i, principalment, de difusió, fiable, innovadora i atractiva per als bibliotecaris, per als investigadors i per al públic no especialista. La inclusió de la imatge i la possibilitat de cercar per categories, tipus de marca, datació i lloc en constitueixen, al nostre parer, els punts forts. Al seu costat hi ha, naturalment, aspectes millorables i febleses que s'espera resoldre amb el temps, com el disseny mateix, la mancança d'un thesaurus que controli les categories i els tipus de marca i la impossibilitat d'accedir-hi des dels registres de l'OPAC. En canvi, una qüestió tan fonamental com la possibilitat de cercar les paraules abreviades en la forma desenvolupada s'ha solucionat en aquest primer període.

Els continguts oferts a la base, en partir d'uns criteris rigorosos tant des del punt de vista de la informació textual com de la visual, en permeten l'explotació amb vista a l'organització d'activitats de difusió com ara exposicions reals i virtuals, i els catàlegs consegüents. Per citar dues iniciatives, la [Folger Shakespeare Library](#) va celebrar entre el novembre del 2002 i el març del 2003 una interessant mostra sota el títol "Thys boke is myne" i, més recentment, el 2009, la Biblioteca Comunale degli Intronati de Siena va organitzar una exposició sobre biblioteques i col·leccions a la mateixa ciutat (Biblioteca Comunale degli Intronati, 2009).

Fóra desitjable que altres biblioteques catalanes custòdies de fons patrimonials se sumessin a aquesta iniciativa. Quan en el si d'aquestes institucions es donin les condicions propícies per a un tractament més funcional dels antics posseïdors presents a les seves col·leccions, seria convenient sumar esforços en un projecte comú que, amb el temps, constituïria el mapa de la lectura pública i privada a Catalunya des del segle xv fins al segle xix. Convé parlar, en aquest sentit, de la restricció que caracteritza els projectes de marques de propietat, tancats dins dels límits dels catàlegs en línia locals, i absents, en conseqüència, dels catàlegs col·lectius. Malgrat tot, és esperançador el fet que els membres del Grup de Treball de Reserva i Llibre Antic, creat a l'empara del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya i on són representades la majoria de les biblioteques patrimonials catalanes, hagin mostrat un interès genuí en el nostre projecte.

Deixant de banda l'emoció que produeix la identificació de notes de la mà de personatges rellevants o bé de textos manuscrits de desconeguts però que sorprenen pel contingut, com el que fa referència al desenllaç de la Guerra de Successió a Barcelona, la conclusió principal a què s'ha arribat és el valor de registrar aquesta mena de testimonis en un catàleg en línia i en una eina específica com la base de dades.

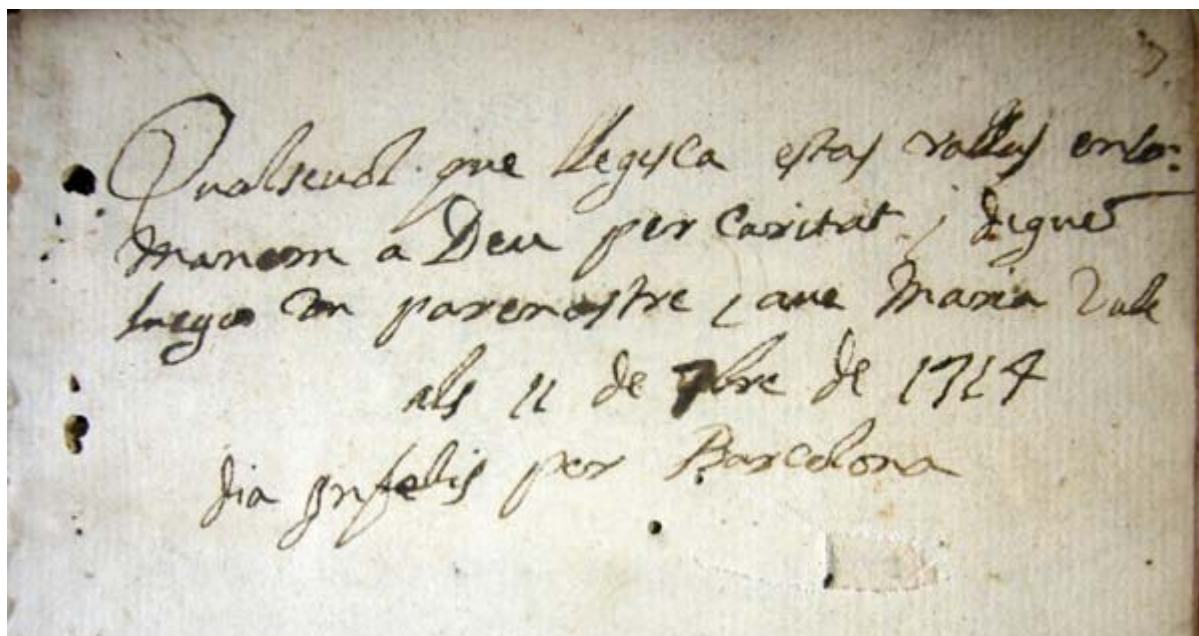

Figura 7. [Nota manuscrita](#) trobada al full de guarda anterior de l'exemplar donat del s. ^{xvi}⁴

Bibliografia

Association of College and Research Libraries. Rare Books and Manuscripts Section. Bibliographic Standards Committee (2007). *Descriptive cataloging of rare materials (books)*. Washington, D.C.: Library of Congress, Cataloging Distribution Service.

Baurmeister, Ursula (1997). "The recording of marks of provenance in the Bibliothèque Nationale de France and other French libraries". *PBSA*, vol. 91, núm. 4 (December), p. 525–538.

Biblioteca Comunale degli Intronati (2009). *Hic liber est. 700 anni di segni sui libri. Biblioteche e collezionismo a Siena*. Siena: Biblioteca comunale degli Intronati.

Burke, Peter (1995). *The Fortunes of the Courtier: the European reception of Castiglione's Cortegiano*. Cambridge: Polity Press.

Carrato Mena, María Antonia (2006). "Las iniciativas tecnológicas de la Subdirección General de Coordinación Bibliotecaria y el apoyo a la investigación en España: primer balance y perspectivas". *Arbor*, vol. 182, núm. 717 (enero-febrero), p. 27–31.

Cestelli, Katia; Gonzo, Anna (ed.) (2009). *Provenienze. Metodologia di rilevamento, descrizione e indicizzazione per il materiale bibliografico*. Documento elaborato dal gruppo di lavoro sulle provenienze coordinato dalla Regione Toscana e dalla Provincia autonoma di Trento. [Trento]: Provincia autonoma di Trento; [Firenze]: Regione Toscana. Giunta regionale.

Curwen, Tony; Jonsson, Gunilla (2007). "Provenance and the itinerary of the book: recording provenance data in on-line catalogues". En: Shaw, David (ed.). *Imprints and owners: recording the cultural geography of Europe*. Papers presented on 10 November 2006 at the CERL Seminar hosted by the Natinal Széchényi Library, Budapest. London: Consortium of European Research Libraries, p. 31–47.

Gingerich, Owen (2002). *An annotated census of Copernicus' De revolutionibus (Nuremberg, 1543 and Basel, 1566)*. Leiden: Brill.

Lundy, M. Winslow (2008). "Provenance evidence in bibliographic records. Demonstrating the value of best practices in special collections cataloging". *Library Resources & Technical Services*, vol. 52, núm 3 (July), p. 164–172.

Martín Abad, Julián (2003). "Del ejemplar, o de ciertas historias (casi) siempre pasadas por alto". En: Docampo Capilla, Javier (ed.). *I Jornadas sobre Patrimonio Bibliográfico en Castilla La Mancha: actas: 12, 13 y 14 de noviembre, Alcázar de Toledo*. Toledo: Junta de Comunidades de Castilla-La Mancha, p. 13–35.

Molekamp, Femke (2006). "Using a collection to discover reading practices: The British Library Geneva Bibles and a history of their early modern readers ". *Electronic British Library Journal*, article 10. <<http://www.bl.uk/eblj/2006articles/article10.html>>. [Consulta: 20/04/2010].

Navarro Bonilla, Diego (2003). "Las huellas de la lectura: marcas y anotaciones manuscritas en impresos de los siglos XVI a XVIII". En: Castillo Gómez, Antonio (ed.). *Libro y lectura en la Península Ibérica y América (siglos XIII a XVIII)*. Valladolid: Junta de Castilla y León, p. 243–287.

Pearson, David (1997). "Exploring and recording provenance: initiatives and possibilities". *PBSA*, vol. 91, núm. 4 (December), p. 505–515.

Pearson, David (1998). *Provenance research in book history: a handbook*. London: The British Library.

Pearson, David (2008). *Books as history: the importance of books beyond their texts*. London: The British Library.

Rueda Ramírez, P.; Ruiz Fargas, Marina. (2009) "Towards a provenance database in the historic collection of the Library of the University of Barcelona", *World Library & Information Congress 75th IFLA General Conference & Council, 23-27 August 2009, Milan, Italy*. Pòster. <<http://hdl.handle.net/2445/11182>>. [Consulta: 25/05/2010].

Santos Aramburo, Ana; Torres Santo Domingo, Marta (2004). "La Biblioteca Histórica de la Universidad Complutense: una primera aproximación a sus procedencias". En: Cátedra García., Pedro Manuel; Paíz Hernández, María Isabel; López-Vidriero Abelló, María Luisa (eds.). *La memoria de los libros: estudios sobre la historia del escrito y de la lectura en Europa y América*. Salamanca: Instituto de Historia del Libro y de la Lectura, v. 2, p. 265–286.

Shaw, David J. (ed.) (2005). *Books and their owners: provenance information and the European cultural heritage*. Papers presented on 12 November 2004 at the CERL Conference hosted by the National Library of Scotland, Edinburgh. London: Consortium of European Research Libraries. (Cerl papers; 5).

Shaw, David J. (ed.) (2007). *Imprints and owners: recording the cultural geography of Europe*. Papers presented on 10 November 2006 at the CERL Seminar hosted by the National Széchényi Library, Budapest. London: Consortium of European Research Libraries. (Cerl papers; 7).

Sherman, William H. (2008). *Used books: marking readers in Renaissance England*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Verger Arce, Neus (2008) "La Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona", *BiD*, núm. 21 (deseembre 2008). <<http://www.ub.es/bid/21/verger.htm>>. [Consulta: 23/02/2010].

Data de recepció: 22/02/2010. Data d'acceptació: 21/04/2010.

Notes

¹ Pere Miquel Carbonell, escrivà del sereníssim senyor Rei i custodi de les claus de l'Arxiu Reial

de Barcelona, d'aquesta manera va comprar els llibres, o bé les obres de Sèneca, al llibreter Antoni Ramon Corrons, i ho va fer el dia d'avui 16 de setembre del 1477, un cop efectuat el pagament. I després el dit Carbonell va fer relligar i il·luminar aquestes obres per un preu més elevat que no pas el pagat de o pels mateixos llibres, el qual va ser igualment satisfet per les gràcies de Déu i de la sempre santíssima Verge Maria, mare de nostre senyor Jesucrist, i també per les de tots els ciutadans de la pàtria celestial. Amen. Tanmateix, aquest any de la salvació de 1511 vaig girar i regirar aquest llibre i vaig trobar-lo deturpat i maltractat en diverses parts o folis. Desconec quin ximple en fou el responsable. Si Déu em donés temps el repararia, atès que cap frare d'aquest convent el va voler reparar degut a la seva descurança.

² Aquest llibre, que es lo primer tomo del theatro vit[a]e human[a]e ablos demes, que junts son vuyt tomos, se es comprat de la hizienda de Fr[a] Jaume Vidal religios del p[rese]nt Con[ven]t per preu de trenta quatra lliuras.

³ Agraïm l'ajut proporcionat per Anna Rovira de Procés Tècnic, Josep Sau del Centre d'Informàtica i el nostre company Joan Miquel per la realització de les imatges de la base de dades, així com a la resta de companys de la Biblioteca de Reserva, que contribueixen al creixement i manteniment dels *Antics posseïdors*.

⁴ Qualsevol que llegesca estas rallas encomanem a Deu per caritat, digues luego un Parenostre 1 Ave Maria Vale als 11 de s[etem]bre de 1714 dia infelis per Barcelona.

